

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 32 (9127)

27 АВГУСТ

2026 йыл

КИШИ ЮМА

САРЫ ТАМБЫЗ АЙЫ

1931-нши йылдан алып шыгады

ДР АЪКИМБАСЫ

Окытувшылар
йыйынында
ортакшылады

«Аьрекетинъ кыйынлыгын оз коьзим мен коьргенлер саныннан»,– деп баслады созбин Дагестан Республикасынынъ Аькимбасынынъ исин юритувъши Федор Щукин бу йылгы республикалык август педагогикалык окувларына багысланган йыйында соьйлевин.

Белгилеп озайык, элбетте, окытувшыдынъ аьрекети бу куьнлерде енъиллерден тувыл, заман ман бирге коьп зат туьрленеди: талаплавлар, окув стандарты, аьдемлердинъ касиетлери эм керексинуьвлери, ама сол туьрленислер тербиялы несилди оьстируьвге буршав бермеге керек тувыл. ДР Аькимбасынынъ белгилевине коьре, окувшыдынъ билим алувы яшаган ериннен себепли болмага керек тувыл, ол калада яшаса да, шетте бир тав авылында тувып-оьсетаган болса да, ога тийисли билим берилмеге керек.

Бу куьнлерде республикамызда оьткен август окувларына багысланган йыйында регионимызда билимлендируьв тармагын оьрлендируьв, яс специалистлерди коьтергишлев акында соравлар коьтерилдилер. – Республикада коьп куллыклар этиледилер: язлык явынлардан мектеб مکانларына келген зарарлар калдыклары тайдырыладылар, янъы мектеб مکانлары курыладылар,

ярастырылмага кереклер, ярастырыладылар. Сол курылыслар тек эсап беруьв уьшин тувыл, яс несилди тербиялав уьшин этилмеге керек. Биз Элди суьйген, тарихти эм маданиятты сыйлаган инсанларды яшавга шыгармага борышлымыз. Бу ерде уьйкен орын окытувшыдыкы болады..., – деди Федор Щукин.

Солайок,йыйында,окувшыдынъ алдында «Ким болайым?» деген сорав турмага керек тувыл, олардынъ окув ошаклары ман байланысын туьзип, туьрли кеспилерди мысаллар негизинде коьрсетилмеге керек экенин де айттылар. Кыскаша айтканда, аьр бир окувшы танълагы куьнде кайдай кеспи ис рыногында керекли болагын эртерек билмеге керек, соны анылатув окытувшыдынъ борышы болмаса да, зарар келтиретаган ис тувыл.

Йолыгыста оьткен окув йылда уьстинликлерге етискен окувшылар саны да айтылды – 57 выпускник Ортақ патшалык сынавларын 100 баллга берген, солардынъ аьр бириси мен оьктемсыймиз.

Бу окув йыл яс специалистлерге онъайлыклар тувдырады. 2027-нши йылдан алып, яс окытувшыга бир кере 150 мынъ маьнет акшалай берилеек, соны ман бирге «Земский учитель» программасынынъ да яшавга шыгарылувы бардырылады.

1-НШИ СЕНТЯБРЬ - БИЛИМЛЕР КУЪНИ

Янъы окув йылы ман сизди,
йолдаслар!

Аявлы окувшылар! Сыйлы окытувшылар эм ата-аналар!

Биринши сентябрь – ол балаларда да, ясуьйкенлерде де тенъ тынышсызланув сезимин тувдыратаган энъ танъ эм ярък байрамлардынъ бириси. Бу куьнди навасызланув ман аьр аьел куьтеди, окувшыдынъ яшавында аьр деристинъ, аьр янъы окув йылынынъ маьнелигин анълап.

Айырым кутлав созлерге тийисли биринши класска бараяк балалар: олар уьшин бу куьн – мектеб пен, биринши окытувшысы ман танысув, аьлемет билимлер дуньясына алып баратаган йолында биринши абытлар.

Мунда, мектебте, биз дуньяды эм оьз-оьзимизди анъламага шалысамыз, мунда биз шынты досларды табамыз эм сонъында биз уьшин коьрим болатаган Окытувшы ман йолыгысамыз.

Уьйкен класслар окувшылары-выпускниклери уьшин окув йылынынъ басланувы кеспи алувда эм армаган яшав йолын белгилевде уьйкен орынды тутады.

Оьз исине алаллыгы ман Ногай районынынъ окытувшылары яс несилди окытув эм тербиялав бойынша маьнели борышты толтырадылар, терен билимлер мен бирге оларды анъ-акыл ягыннан тербиялап, тувган ерине суьйимлик сезимин беркитедилер, дурыс яшав йолын сайламага ярдам этедилер.

Ата-аналарга эм окытувшыларга акыллыкты эм ян коьнъиллигин, кеспилик эм яратувшылык енъуьвлер мен байланыста суьйиниш сезимине бийленип турганды йораймыз. Билим йолы ман каты адымлап баратаган балаларынъыз бан оьктемсиеегинъизде эш шекленмеймиз.

Янъы окув йылы баьри уьшин де кызыклы эм етимисли болсын, ашылувлар эм янъы уьстинликлер суьйинишин аькелсин.

«Ногайский район» МР администрациясынынъ аькимбасы

Д.Эсиргенов.

«Ногайский район» МР Депутатлар Йыйынынынъ председатели

А.Менласанов.

Янъы окув йылы ман сизди, йолдаслар!

Аявлы окувшылар, сыйлы окытувшылар, ата-аналар, тетейлер эм атайлар!Ак юректен сизди Билимлер куьни мен эм Янъы окув йылынынъ басланувы ман кутлайман.

1-нши сентябрь – баьри несиллерди бирлестиретаган айырым, шынты йылы байрам. Биринши класска бараякларга ол аьлемет дунья ашылувларына биринши абыт этуьвдинъ белгиси, выпускниклерге – уьйкен яшавга эм кеспи сайлав йолында маьнели вакыт, а окытувшылар уьшин – уьйкен эм бек маьнели исининъ янъы соькпагы.

Айырым разылык созлерди каратаман ата-аналарга: аьелде кепленеди бас яшав аьдет-йорыклары, эм сизинъ куьндегилик каьрлевинъиз, шыдамлыгынъыз эм себеплигинъиз де билимлендируьв аьрекетинде маьнели орынды тутады.

Билимлендируьв тармагы бизим авылымызда дайым да эс каратувдынъ ортасында болган, эм биз мектеб, аьр балага оьз талабын ашсын, аваслыгын тапсын эм тийисли гражданин болып оьссин деген амаллар туьзилген ери болсын уьшин колдан келген баьри затты да этермиз.

Окувшыларга – мырадына етиспеге шалыскырлыкты, окытувшыларга – кеспи уьстинликлерин эм окувшылар разылыгын, ата-аналарга балаларыннынъ етисуьвлери уьшин суьйиниш сезимлерине бийленип турганды йорайман. Янъы окув йылы емисли, кызыклы эм танъ болсын!

«село Терекли-Мектеб» СП МО аькимбасы

М.Кулунчаков.

АКЦИЯ

Келеектеги акында каьр шегип



Янъы окув йылы алдында Дагестан Республикасын-да «Окувшыды мектебке аьзирле» деген саваплык акция озгарылады. Шарадынъ бас ниети – коьпбалалы, колайсыз аьеллердинъ балаларын мектебке аьзирленуьвде колтыклав.

«Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ ис коллективи де бу белгиленген шарада катнасты. Бу ак ниетли ис бир инсанды да корламаган эм биревге де зарар да келтирмеген, биз де бир кишкей балады суьйиндирдик. Коьп балалы аьелдинъ уылы Гамидхан бу окув

йылда Терекли-Мектеб авылынынъ Кадрия атын-дагы мектебининъ билим-лер дуньясына абытын алады.

«Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ бас редакторы Эльмира Кожаяева келеекте биринши класс окувшысына савгады тапшырды. Янъы портфель ишине мектебте окув уьшин баьри керекли затлар да бар эди. Гамидханга энди тек ийги окувды йораймыз. Гамидхан – Курбановлардынъ аьелинде доьртинши бала.

Онынъ ата-анасы – Умаган Гамидхановна эм Магомед Магомедалиевич – бес увылды тербиялайдылар. Олар уьшин сол шаклы балаларды мектебке аьзирлев яшав сынавларыннынъ бириси балады, соннынъ уьшин ямагат ягыннан этилетаган эс эм колтыклав аьелге бек уьй-

кен ярдам болады. Савгады тапшыра келип, Эльмира Юнус кызы Гамидханга окувда уьстинликлерди, билимлер дуньясында етимислерди, элимиз уьшин келеекте пайдалы инсан болганын йорады, ата-анага болса – тек шыдамлык эм баладынъ коьнъилин коьтеруьв эм аьр бир бала уьшин оьктемлик. Республикамызда «Балады окувга аьзирле» акциясы йыл сайын озгарылады. Сол бизим тыпаклыктынъ шайыты да болады эм биз бирге болып, соьйтип керексингенлерди колтыкласак, аьр бир баладынъ яшавына ярлыкык эндирип, окувга аваслыгын да коьтерермиз.

ГАЛИМА КУРГАНОВА.

Суьвретте: савга тапшырув шагында.

Ыршуветсиз аьрекетти баслаймыз



Дагестан Республикасынынъ Аькимбасынынъ исин юритуьвши Федор Щукин «Дагестан куьби» кадрлы програм-масынынъ кепленуьви бойынша кезекли он катнасуьши ман бай-ыр хабарласуьвин оьткерди. Бу йол регион аькимбасы ман йо-лыгыста патшалык етекшилев, билимлендируьв, савлык саклав, энергетика эм спорт тармаклары-нынъ специалистлери болдылар. Эсинъизге салып озайык, бу про-ект субект етекшиси мен яшав-га шыгарылган. Бас ниет – уста кеспили спе-циалистлерди аянлав эм ис орын-ларга ерлестируьв. Проектге кат-наспага ниети бар аьдемлердинъ баьрисине де бир ортак борыш-лар салынадылар: регистрация оьтуьв, видеоэссе, оьз ойы ман боьлисуьв эм ДР Аькимбасы-нынъ исин толтыруьши ман бай-ыр йолыгыс. Федор Щукин бу катнасуьшылар ман – баьриси 9 аьдем эди – ха-барласа келип, ой токтас этти эм бу аьдемлер регионды оьрлен-дирмеге болак куьптинъ санына кирдилер. Федор Щукиннинъ белгилевин-е коьре, буьгуьнги программа катнасуьшылары шынты исти суьйген аьдемлер экенин коьрди, солай болганда, ол аьрекетши-лерди сайлавда дурыс йорыкты алган болады. – Аьли уьшин проектимиз тек онъына барады, келеекте де бу ийги аьдет болып, яшавга кир-гизбеге ниет этиледди. Туьрли регионларда ис аьрекетти барды-

рып, ис сулыбын байыткан ясла-рымыз регионды оьрлендируьвде ортакшылык этпеге мыратлары бар экенин бу проект бизге коьр-сетти, бизим борышымыз болса, олардынъ аьр бирисин тынълап, тийисли карар алуьв, – дейди Фе-дор Щукин. Буьгуьнлерге белгиленген ша-рада ортакшылык этпеге ниетим бар аьдемлер саны доьрт мынъ ярымнан да артып барады. Ша-рада катнасар уьшин – «мен аь-руьв эр киси, ислемерге де ни-етип бар» дегеннен пайда йок, ис аьрекеттинъ тамамы болмага керек, сонынъ уьшин, ис орынга ерлесер уьшин, куллык алмага ниети бар аьдем оьзининъ ис су-лыбын коьрсетпеге эм тийисли тармак бойынша белгиленген приоритетлерди белгилемеге ке-рек болады. Оьткен юмадынъ тамамларын келтиретаган болсак, проект бойынша 4 аьдем кадрлы резерв-ке киргенлер эм ювык арада ис орынларга беркитилееклер. Йолыгынъ ызында Федор Щукин: – Бизим борышымыз – ыршу-ветсиз, «аькимлердинъ» теллер согуьви болмай, тийисли, билим-ли специалистлерди аянлав эм соларды ис орынларга ерлести-руьв. Сол айырган аьдемлердинъ Аталыкты оьрлендируьвге мы-ратлары эм таза ниетлери бол-сын, – деди. Бу проекттинъ яшавга шыгары-луьви регион етекшисининъ исин толтыруьшыдынъ оьзининъ бай-ыр тергеви астында турады.

Уйгынлав шаралары оьткериледи

Ногай район администрация-сында коллегия йыйыны болып оьткен. Шарада сонынъ катнасуьшыла-ры Ногай район Территориаллык сайлав комиссиясынынъ алды-дагы Россия Федерациясынынъ Государстволык Думасына, Да-гестан Республикасынынъ Халк Йыйынына депутатларды сай-лавлар, соны ман бирге ерли сай-лавларды оьткеруьвге аьзирлиги эм келип турган 2026-2027-нши янъы окув йылына районнынъ билимлендируьв учреждениеле-рининъ аьзирлиги акында сорав-ларды оиластылар. Коллегияда Ногай район ТИК председатели Расул Боранбаев шыгып соьйлеген. Онынъ бил-дируьви бойынша район еринде территориаллык сайлав комисси-ясы ман 17 участок сайлав комис-сиялары уйгынланганлар. Бесинши шакыруьвдынъ авыл де-

путатлар йыйынларына косымша сайлавларды оьткеруьв бойынша кандидатларды коьрсетуьв акын-да документлерди район терри-ториаллык сайлав комиссиясы быйылдынъ 2-нши августына дейим алган. Быйыл райондагы ерли сайлавлар «сельсовет Кок-тюбинский» СП МО еринде (№ 2 бир мандатлы округ), «сельсовет Карасувский» СП МО еринде (№ 2 бир мандатлы округ), «сельсо-вет Карагасский» СП МО еринде (№ 1 бир мандатлы округ), «сель-совет Ортатюбинский» СП МО еринде (№ 3 эм № 11 бир мандат-лы округлар) болып оьтееклер. Р.Боранбаевтинъ айтуьви ман, аьлиги заманда бир неше уй-гынлав шаралары оьткерилип турады. Айтпага, сайлав участо-кларынынъ саны эм солардынъ япсарлары аьр бир авыл еринде сайлавшылардынъ саны акында билдируьвлерди эсапка алуьви

ман (ерли администрациялар-дынъ аькимбаслары ман макулла-суьв негизинде) токтастырылады. Сайлавшылар туькымлары реги-страционлык эсаплав органлары-нынъ билдируьвлери негизинде кепленедилер. ТИК председатели солай ок сай-лавшыларды уьй-уьйлерине ки-рип белгилев куллыгы план бой-ынша бардырылаягы, тавыслав оьтеек баьри де меканлар тер-гелгени эм федераллык законода-тельствосынынъ талаплавларына келисли экени эсапка алынганы эм баска соравлар акында хабар-лады. Коллегияда районнынъ ортакбилимлендируьв учрежде-ниелерининъ янъы басланатаган окув йылына аьзирлиги акында билимлендируьв боьлигининъ на-чальниги Амирхан Межитов шы-гып соьйледди. (Онынъ докладын бу номерде окумага боласыз).

М-А.ЮНУСОВ.

Бек керекли аьрекет



Бизим элимизде бу куьнди 2014-нши йылдан алып белги-леп келедилер. Бу байрам ветеринар куллыкшылары-нынъ айванлардынъ эм аьдемлердинъ савлыгын саклавга этетаган косымын айырып белгилев эм ветеринария ман малшылык тарма-гында эмишликти канагатлав ниет пен беркитилген. Вете-ринар специалист-лери айванлардынъ да, аьдемлердинъ де савлыгын канагат-лай берип, элдинъ азык-туьлик эм био-логиялык кавыфсыз-лыгын беркитуьвге, эпизоотикалык аьлге эм яшавшылардынъ савлыгын саклавга оьз аьрекетин багыс-ланганлар. Ногай район ветери-

нар управлениесининъ ветеринарлары РФ Авыл хозяйство министерствосы-нынъ 550-нши но-мерли буйырыгына коьре, аьлиги за-манда район яшав-шыларынынъ тувар малына, койларына, эшкилерине, анъ кусларына биркалар салув ис аьрекетин юрителилер. Буьгуь-нлерге район еринде

бар болган 27 мынъ-нан артык тувар малдынъ 97 процен-тине эм 400 мынъ-нан артык койлар ман эшкилердинъ 90 процентине бирка-лар салынган демеге болады. Янъыларда коллектив агзала-ры янъы окув йылы алдында юртилип турган «Балады мектебке аьзирле!» деген савлайроссия-лык акциясында кат-наскан. Ногай району ре-спублика еринде эпизоотикалык аь-ллери яктан ийги деп белгиленеди эм ол зат бизим ветери-нар куллыкшылары-нынъ етимиси деп саналады. Район ветеринар управлениесинде кайратлы эм коь-пйыллык ис аьре-

кетти уьшин быйыл ветеринар врачлары Каирбек Ярикбаев, Рашид Оразалиев, Алан Картакаев эм Мурат Мусауров Дагестан Республи-касынынъ Ветери-нария комитетининъ Сый грамоталары ман савгаланган-лар. Ис байрамы ман байланыста бу йолдасларды эм сав коллективти (52 аь-дем) куллаймыз, аьр кимге де оьзине берк ден савлыкты, элге керекли ис аьреке-тинде уьстинликти, аьелинде эмишликти эм наьсипти йо-раймыз.

М-А.ХАНОВ.

Сувьретте: Ногай район Ветеринар управлениесининъ куллыкшылары-нынъ бир кесеге.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

от «__» августа 2026 г. №__

О Плате основных мероприятий по подготовке и проведению выборов депутатов Государственной Думы Федерального собрания Российской Федерации IX созыва, депутатов Народного Собрания Республики Дагестан VIII созыва и муниципальных выборов МО СП «сельсовет Карасувский», «сельсовет Карагасский», «сельсовет Коктюбинский», «сельсовет Ортатюбинский» в единый день голосования 20 сентября 2026года на территории МР «Ногайский район» РД и о создании рабочей группы.

В целях оказания содей-ствия избирательным комисси-ям Ногайского района в орга-низации подготовки и проведе-ния выборов депутатов Государ-ственной Думы Федерального собрания Российской Федерации IX созыва, депутатов Народного Собрания Республики Дагестан VIII созыва и муниципальных выборов в МО СП: «сельсовет Карасувский», «сельсовет Кара-гасский», «сельсовет Коктюбин-ский», «сельсовет Ортатюбин-

ский» в единый день голосо-вания 20 сентября 2026 года на тер-ритории МР «Ногайский район» и в соответствии с федеральны-ми законом: Федеральный закон от 12.06.2002 г. №67-ФЗ «Об основных гарантиях избира-тельных прав и права на участие в референдуме граждан Россий-ской Федерации» постановляю: 1.Образовать рабочую группу по оказанию содействия избира-тельным комиссиям Ногайского

района в организации подготов-ки и проведения выборов депу-татов Государственной Думы Федерального собрания Рос-сийской Федерации IX созыва, депутатов Народного Собрания Республики Дагестан VIII созыва и муниципальных выборов в МО СП: «сельсовет Карасувский», «сельсовет Карагасский», «сель-совет Коктюбинский», «сельсо-вет Ортатюбинский» в единый день голосования 20 сентября 2026года (далее – рабочая груп-

па) и утвердить ее состав соглас-но приложению №1. 2. Утвердить План основных мероприятий по подготовке и проведению выборов депутатов Государственной Думы Феде-рального собрания Российской Федерации IX созыва, депута-тов Народного Собрания Респу-блики Дагестан VIII созыва и муниципальных выборов в МО СП: «сельсовет Карасувский», «сельсовет Карагасский», «сельсо-вет Коктюбинский», «сельсо-

вет Ортатюбинский» в единый день голосования 18-20 сентя-бря 2026года на территории МР «Ногайский район» РД согласно приложению №2. 3. Опубликовать настоящее постановление на страницах республиканской газеты «Голос степи» и на официальном сайте администрации района. 4. Контроль за исполнени-ем настоящего постановления оставляю за собой.

Глава МР «Ногайский район»

Д.А.ЭСИРГЕПОВ.



КПРФ

САМИР АБДУЛХАЛИКОВ,
кандидат
в депутаты Госдумы РФ
региональная группа № 5

- ОСТАНОВИМ РОСТ ЦЕН, ТАРИФОВ И УСЛУГ ЖКХ.
- ВЕРНЁМ РАБОТУ В РОССИЙСКУЮ ГЛУБИНКУ. ПОДНИМЕМ ЗАРАБОТНУЮ ПЛАТУ.
- ОТМЕНИМ ПЕНСИОННУЮ РЕФОРМУ. ВЕРНЁМ СПРАВЕДЛИВЫЙ ПЕНСИОННЫЙ ВОЗРАСТ: 60 ЛЕТ ДЛЯ МУЖЧИН И 55 ЛЕТ ДЛЯ ЖЕНЩИН.
- СДЕЛАЕМ МЕДИЦИНУ И ОБРАЗОВАНИЕ ДОСТУПНЫМИ И КАЧЕСТВЕННЫМИ.
- ВЕРНЁМ В СОБСТВЕННОСТЬ ГОСУДАРСТВА ПРИРОДНЫЕ РЕСУРСЫ И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОТРАСЛИ ЭКОНОМИКИ.
- ПРЕВРАТИМ ФИНАНСОВУЮ СИСТЕМУ СТРАНЫ В ИНСТРУМЕНТ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ, А НЕ СПЕКУЛЯЦИИ.
- УСТАНОВИМ ПРОГРЕССИВНУЮ ШКАЛУ НАЛОГОВ. ЗАСТАВИМ БОГАТЫХ ПЛАТИТЬ БОЛЬШЕ!
- ПРИМЕМ ЖЁСТКИЕ МЕРЫ ПО БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ. ВЕРНЁМ ДОВЕРИЕ К ИЗБИРАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ И ГОСУДАРСТВУ.
- СДЕЛАЕМ ИНТЕРНЕТ ДОСТУПНЫМ И БЕЗОПАСНЫМ. ПРЕКРАТИМ ВНЕСУДЕБНЫЕ БЛОКИРОВКИ И ОГРАНИЧЕНИЯ.
- ОБЕСПЕЧИМ РОСТ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВА. УКРЕПИМ ВПК И АРМИЮ.

8 голосуй за



Выбирай
«ЕДИНУЮ
РОССИЮ»!

№1
В БЮЛЛЕТЕНЕ

КУРЫЛТАЙ

Бес йылга аян мыратлар белгиленген

«Единая Россия» партиясынын XXIII курылтайынын делегаты Алибек Мурзаев келектеги бес йылга партиядын янъылтылган Халк программасын форумнын бас сырагыларынын бириси деп санайды. Курылтайда шыгып сойлевлер барысында РФ Президенти Владимир Путин алдыда болаяк сайлавлар патшалык институтларынын берклигин эм политикалык тармагынын оьрленув дережесин коьрсетегин белгиледи. Партия председатели Дмитрий Медведев документтин эти бас йолларын белгиледи: демографиялык аьлди ийгилендирув эм аьеллерге ярдамласув, билимлендирув эм медицина тармакларын ийгилендирув, регионларды, экономикады эм технологияларды оьрлентув, маданият аьдет-йорыкларды коршалав, солай ок суверенитетти эм кавыфсызлыкты канагатлав.

А.Мурзаев белгилегендей, бу пунктлардын аьриси бойынша аян ислер этилинип, олар биргелесте аьдемлердин яшавын ийгилендируме, хозяйстводы эм элимиздин коршаланув болымлыгын беркиштеге керек.

Бугуьнде «Единая Россия» партиясынын дагестан боьлиги бас мырады – регионнын законодательлик эм толтырувыш органлары ман тар байланыс туьсип, Халк программасын яшавга шыгарувга белсен кириспеге керек.

«Ерли-ерлерде белгиленген борышларды толтырувга етисув керек болады, – деп тамамлады Алибек Мурзаев оьз ойын.



КПРФ

МУРЗАДИН

АВЕЗОВ,
народный кандидат
в депутаты Госдумы РФ
по Махачкалинскому
одномандатному округу
№10

**ВЕРНЕМ
РОССИИ
БУДУЩЕЕ**

**ПЕРВООЧЕРЕДНЫЕ
МЕРЫ КПРФ**

- ОСТАНОВИМ РОСТ ЦЕН, ТАРИФОВ И УСЛУГ ЖКХ.
- ВЕРНЁМ РАБОТУ В РОССИЙСКУЮ ГЛУБИНКУ. ПОДНИМЕМ ЗАРАБОТНУЮ ПЛАТУ.
- ОТМЕНИМ ПЕНСИОННУЮ РЕФОРМУ. ВЕРНЁМ СПРАВЕДЛИВЫЙ ПЕНСИОННЫЙ ВОЗРАСТ: 60 ЛЕТ ДЛЯ МУЖЧИН И 55 ЛЕТ ДЛЯ ЖЕНЩИН.
- СДЕЛАЕМ МЕДИЦИНУ И ОБРАЗОВАНИЕ ДОСТУПНЫМИ И КАЧЕСТВЕННЫМИ.
- ВЕРНЁМ В СОБСТВЕННОСТЬ ГОСУДАРСТВА ПРИРОДНЫЕ РЕСУРСЫ И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОТРАСЛИ ЭКОНОМИКИ.
- ПРЕВРАТИМ ФИНАНСОВУЮ СИСТЕМУ СТРАНЫ В ИНСТРУМЕНТ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ, А НЕ СПЕКУЛЯЦИИ.
- УСТАНОВИМ ПРОГРЕССИВНУЮ ШКАЛУ НАЛОГОВ. ЗАСТАВИМ БОГАТЫХ ПЛАТИТЬ БОЛЬШЕ!
- ПРИМЕМ ЖЁСТКИЕ МЕРЫ ПО БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ. ВЕРНЁМ ДОВЕРИЕ К ИЗБИРАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ И ГОСУДАРСТВУ.
- СДЕЛАЕМ ИНТЕРНЕТ ДОСТУПНЫМ И БЕЗОПАСНЫМ. ПРЕКРАТИМ ВНЕСУДЕБНЫЕ БЛОКИРОВКИ И ОГРАНИЧЕНИЯ.
- ОБЕСПЕЧИМ РОСТ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВА. УКРЕПИМ ВПК И АРМИЮ.

КПРФ

САМИР АБДУЛХАЛИКОВ

голосуй за

” Люди — это
главная ценность
России.

Их нужно беречь

(с)Алексей Нечаев

ПАРТИЯ
НОВЫЕ ЛЮДИ

Куьнбатар эллердинъ намартлыгына явап беремиз



Тарих йолларына эс этип карасак, Куьнбатар Европанын эллери бизим патшалыгымызды бурыннан бери тизине шоьктирмеге хаст этип келедилер. Неше кере олар бизим ерлерге шапкынлык этсе де, сол шаклы да «тислери уватылып» кери ызына кайтпага амалсыз болганлар. Аьлиги заманларда да тап солай. Россия Президенти Владимир Путин оьткен айда Петербуртта болып озган халклар ара экономикалык форумунда сол ок куьнбатар патшалыклары Россияды сансыз санкциялары ман, дав майданында йькпага шалысса да, «оларда бир зат та бажарылмады» деп белгилеген. Биз бугуьнлердеги россия аьскершилерининъ дав ериндеги согыс етимислери акында айтсак, сонынъ негизине согыс спецоперациясынынъ катнасувшыларынынъ дуньяда болмас берклиги эм баьтирлиги салынганын белгилемей болмаймыз. Россия Савытлы куьшлери тагы да бир кере сав дуньяга бизим исимиз онъ экенин эм енъувъ бизики болагын коьрсетеди. Сол себептен бизим явларымыз бугуьнлерде бизим армиядынъ СВО-ды басламага бир ниети де болмаганын, сол затка украин националистлери куьнали экенин анъламага борышлы, неге десе олар 8 йыл узагын-

да Киевке влаьткелген куьниннен алып, Донбастынъ тынышына яшайтаган калаларын эм авылларын ракеталары ман аткышлап, бир куьнасыз картларды, хатынларды эм балаларды оьлтирип келгенлер. Бизим СВО — олардынъ намарт эм аявсыз террорына карсы явап, соьйтип халкымыз Тувган Элимиздинъ эркинлигин эм ер юзинде яшамага ыхтырлыгын коршалайды. Аьлиги заманларда да Куьнбатардагы бизим явлар Россия экономика ягыннан осал эл, ога туьртсенъ ок бузылаяк деп ойлайдылар. Болса да олар энди де тарих дерислерин, согыс кырларын да «бузылган тислерин», оьзлерининъ ата-бабалары элимиздинъ ерлериннен сындырылган аякларын тегаран суьйреп кайтканларын мутадылар. Мутадылар бизим политиклердинъ туьрли ой-ниетлерине эм кызыксынвларына, енъил болмаган экономикалык аьллерине карамастан, Россиядынъ коьпмиллетли халкы уьстине тувган кавыфлык алдында аьр заман да бирлеспеге эм душпанларын бузбага куьш табатаганын. Соны ман бирге олар оьз элин суьбетаган эм соны коршалайтаган халкты бир заман да бирев де енъип болмагын анълап болмаидылар. Сонынъ акында сол

ок Куьнбатардагы алдышы акылятаклар, язувшылар, политиклердинъ оьзлери де бир неше кере айтканлар. Согыс спецоперациясынынъ катнасувшыларынынъ бугуьнлерде алдыга барадылар. Сонынъ акында оьз ойын айта келип, Россия Президенти Владимир Путин СВО-дагы ислер акырын кепте кутлуьв аьсерине янасадылар деп белгилеген.

Бугуьнлерде россия аьскерлери Украина ериндеги БПЛА, ракеталар, топлар эм баска туьрли согыс савытсадагын аьзирлеп шыгараган заводларды, соларды тасыйтаган кемелерди, кавга ман байланыслы инфраструктурады атып бузгвнвшлайдылар.

Сол соьзлердинъ артында россия аьскершилерининъ оьз Аталыгына алаллыгы эм эрлиги турады. Бизим эсимизден таймайды СВОдынъ кайтип басланганы, сонынъ катнасувшыларынынъ доьрт йылдан артык соьзлган элимиздинъ келеектегиси уьшин куьреси, алдыга барувдынъ аьр бир метр ерин оьзлерининъ яс янлары ман тоьлеп ян берген бизим ясларымыз... Тувган Элимиз бир заман да оьзининъ увылларынынъ йьгитлигин мутпайды эм мутпаяк, неге десе ол Россия еринде болаболганлы яшайтаган баьри

халклардынъ йогары байлыгы деп саналады. Бизим элимиздинъ енъилмеслигининъ тагы бир негизи — сонынъ коьп миллетли халкынынъ оьмирлик дослыгы эм тыпаклыгы. Юзлеген йьллар узагын да биздеги халкларды ортак бир бакты ман яшав бирлестирип келген. Боьтен де бек патшалыгымыздагы баьри миллетлерди Уллы Аталык согысынынъ авыр сынавлары, согыстан сонъ бузылган авыл-калаларды кайтадан тургуьзув, элимиздеги уьйкен курылыс ислери бирлестирген деп ойлайман. Соьйтип тыпакласкан халк дунья юзинде йок болар деп эске келеди. Сол йьлларда интернационаллы аьеллер де курылып баслаган. Соны ман россия яшавшыларын ортак бир миллет ян-коьнйил байланысы берк байлаган. Аьлимлер сонынъ доьртевин айырып белгилегенлер: **ашык акыл** — туьзилген аьлге туьз белгисин беруьв, маьселединъ туьп тамырын коьрип билуьв эм соны шешуьвдинъ аьдеттен баска туьрли йолларын тавып болуьв. **Берк хаьсиет** — кыйынлыклар алдында бугылмеслик эм оьмезлик. **Шыдамлык** — авыр аьллерди коьтерип болуьв, онъайлы заманнынъ келуьвин куьтип билуьв эм коркув аьлине туьспегенлик. Доьртинишиси: «акыйкатлык» концепциясы. Орыс аьдетлерине коьре, «акыйкатлык» — ол тек фактларга келисуьв туьвил, а йогары дуьрсылык, эдаплык законы. «Дуьрсылык уьшин оьлмеге де кыйын туьвил» деген сенимлик фронтта аьскершилерге эм тылда куллыкшыларга куьш берип келген. Ол эдаплык бийиклиги, акыйкатлык исине сенимлик. Сондай яде сога усаган хаьсиет, кылык яде ян куватлык дуньядагы баска халкларда йок эм болмаган.

М-А.ХАНОВ.

Тувган ери уьшин ян берген баьтир



Уллы инсанлардынъ бириси айткан: «Баьтир — ер юзинде энъ де кыска кеспи». Уьшин соьзлер. Баьтирлик аьдемнинъ юрегинде, янында яшайды, болса да бир кыска заманнынъ ишинде инсан яшавын эли уьшин, тынышлык уьшин курманлык этип, йьгитликти коьрсетеди. Эльдар Ирмагомет увылы Саитов Шешен Республикасында Сары Су авылында тувган, СВО ерине оьз эрки мен кетип, явга йьгитлерше карсы туьрып, яс янын берген. Оннынъ акында озган заманда айтпага бек кыйын, тек туьнегуьнлерде бизим газетамыздынъ бетлеринде Эльдардынъ согыс йолы акында макала шыккан эди. Оьзи конъысы республикасында тувган болса да, Эльдардынъ яланъаяк балалыгы, яслыгы Ногай районынынъ Кумлы авылында оьгтти. Согыс спецоперациясына кетеектен алдын Эльдар Саитов аьели мен Махачкала каласынынъ Сулак поселогында яшайтаган болган. Ол «Ахмат-спецназ» боьлигинде Донецк р е с п у б л и к а с ы н д а штурмовик болып куллык эткен. Сулыплы аьскерши СВО еринде коьрсеткен баьтирлиги, ийги нызамлыгы уьшин оьз

боьлик етекшилевининъ Сый грамотасына эм омырав белгисине тийисли болган. 2025-нши йылдынъ карагыс айынынъ 29-ншы куьнинде Эльдар Саитов оьз йолдаслары ман согыс борышларын толтырмага кетеди. Сол куьннен алып аьскерши кардаш-туьвганларыман байланыска шыкпаган. Эльдардынъ юьвклары, аьели сеним мен караганлар оны, тек, оькинишке, ердесимиз согыс борышларын толтырув мезгилинде ян берген. Эльдардынъ анасы Кумлы авылында койылган, ызгы кере уьйге келгенде, яс айткан: «эгер мага бир зат болса, анамыздынъ касында коьрсыз». Эльдар Саитов Дагестан Республикасынынъ Ногай районынынъ Кумлы авылынынъ боьлигинде коьмилген. Баьрисининъ эсинде де Эльдар Саитов тек ийги эскеруьвлер болып калган. Бирге согыскан тенълери оны йьгерли аьскерши деп биледилер. Кардаш-туьвганлар оны юреклеринде эм эслеринде дайымларга саклап тураяклар. Уьыллары эм кызларына Эльдар Саитов энъ де юьвк эм аьзиз аьдем болып калган.

Г.БЕКМУРАТОВА
Суьврете: Э.Саитов.

ЕСТЬ ТАКАЯ РАБОТА - РАБОТАЕМ. РОДИНУ ЗАЩИЩАТЬ БРАТ!

ОТ **3.600.000** РУБЛЕЙ
ДО **4.100.000** СРАЗУ
- САМАЯ БОЛЬШАЯ ВЫПЛАТА В РОССИИ
ОТ **6.500.000** РУБЛЕЙ ЗА ГОД

ЗВОНИ СЕЙЧАС | 8(8722)557700

В Дагестане увеличены единовременные выплаты при заключении контракта с Минобороны РФ и назначении в подразделения резерва.

Общий объем единовременных выплат в республике составляет от 3,6 до 4,1 млн рублей:

региональная выплата — 2,7 млн рублей, а также дополнительно 400 тысяч рублей при назначении в подразделения резерва;

федеральная выплата — 400 тысяч рублей;

выплата от администраций городов и районов республики — от 100 до 600 тысяч рублей.

Заработная плата военнослужащих начинается от 210 тысяч рублей в месяц.

Итого за год — от 6 500 000 рублей с учетом единовременных выплат и заработной платы.

Подписать контракт может любой гражданин РФ, независимо от прописки и фактического адреса проживания.

Телефон горячей линии: 8(8722)55-77-00

АЪЗИРЛИК КАЙДАЙ?

Алдымызда - Янъы окув йылы

Йыл сайын 1-нши сентябрь куьнинде элимиздеги баъри авыл-калаларда мектебке дейимги, баслангыш, орта эм йогары билимлендируув учреждениелери нинъ капылары ашылып, балалардынъ эм яс-явкадынъ кувнак сеслери мен дуныяга Билимлер куьни келгенин шайытлайды.

Басланып турган 2026-2027-нши янъы окув йылы алдында Ногай районынынъ билимлендируув учреждениелерининъ сога кайтип аъзирленгени акында район Билимлендируув боьлигининъ начальниги Амирхан Межитовтынъ билдируввин беремиз.



Билимлендируув тармагын янъы басланып турган окув йылына аъзирлев – ол бизим куллыгьмыздынъ маънели деген кезеги эм соны ман окытувдынъ сапаты эм балалардынъ кавыфсызлыгы байланыслы. Ногай район администрациясынынъ беркитилген шаралар планы ман келисли аьлде, быйылдынъ май айынан август айы узагында баъри муниципаллык объектлерин комплексли кабыл этуув ислери оьткерилген.

Янъы басланып турган окув йылында район еринде 16 ортакбилимлендируув организациялары оьз аьрекетин юритееклер, соларда баъриси 3500 окувшылар билим алаяклар. Мектебке дейимги 11 организацияларында 1141 бала тербияланаяк. Соны ман бирге район бойынша 2 косымша билимлендируув учредениелеринде 735 окувшы янъы окув йылын баслаяк.

Баъриси район мектеблеринде биринши кере парталарга 274 бала олтыраяк.

Янъы окув йылынынъ басланувына баъри де билимлендируув учредениелеринде окув кабинетлерин, саьнелерди, спорт залларды, асханаларды эм медициналык блокларын ярастырув ислери тамамланган демере керек. Меканлар куьз-кыс заман кесеги не толысынша аъзирленгенлер.

Быйыл 2-нши номерли балалар-яслар спорт шко-

ласында «Авыл ерлерининъ аьлиги замандагы коьрки» деп аталган федераллык проектнинъ эсабында капиталлык ярастырув ислери юритиледи. Бу куллыклар быйылдынъ 30-ншы октябрине кутылмага караладылар.

Терекли-Мектеб авылынынъ «Юлдыз» эм «Айсылув» балалар бавларында «Авыл ерлерининъ комплексли оьрленуви» деген патшалык программасы бойынша капиталлык ярастырув ислери ызына еткенлер. Аьлиги заманда буларда видеотергев эм автоматикалык пожарный сигнализация тармакларын да курув куллыкларына келисуьвлерге кол басылганлар.

Ортак билимлендируув учредениелеринде быйылгы окув йылын 448 педагоглар баслайдылар, олардынъ 145 – йогары категориялы, 81– биринши категориялы окытувшылар. Солай ок мектебке дейимги учредениелеринде болса 112 педагоглар ман 85 тербиялавшылар Билимлер куьнин карсы аладылар. Окытувшылардынъ квалификациясы быйылгы ЕГЭ сырагылары ман беркитилген, сол сынавлар уйгынлав яктан етиспевликлер йоклыгын коьрсеткенлер. Выпускной классларынынъ окытувшылары патшалык тамамлав аттестациясына аъзирленуув бойынша квалификацияды арттырув курсларын оьткенлер.

Билимлендируув тармагына яс специалистлер де иске алынадылар, олардынъ аьр бирисине йогары категориялы насихатшы беркитилген. РФ Ярыкландырув министерствосынынъ тербиялав куллыгы бойынша ис планын толтырувга айырым эс бериледи: 6 билимлендируув учредениелеринде тербиялав иси бойынша директорлардынъ маслагатшыларынынъ ис орынлары киргистилгенлер. Тестирование кебинде, эгер федераллык бюджетинен айырым штатлар берилгендей болса, тербиялав иси бойынша маслагатшылар ис орынлардынъ вакансияларын толыстырув уьшин 9 педагоглар тийисли косымша окувларды оьткенлер.

Баъри билимлендируув учредениелеринде де террорист исиннен коршаланув аьллери тергелген.

Аьр бир мектебте эм балалар бавында автоматлы пожарный сигнализациясы, билдируув тармаклары, авара салатаган байланыс кнопкалары иске яравлы аьлинде. Солай ок соларда эвакуацияга, спецтехникага янасувга йоллар ашык, от соьндирувщи алатлары аъзир этилингенлер.

«Оьсуув точкасы» орталыкларында компьютер техникасы янъыртылган. Окытувшылардынъ баъри ис орынларына да тезлик интернет байланысы тартылган.

Район ериндеги баъри де мектеблерде баслангыш классларынынъ окувшылары уьшин исси ас аъзирлев эм беруув уйгынланган. Исси ас пан район еринде 1353 бала канагатланаяк. Асханалардынъ аьллери иске яравлы аьлинде, федераллык эм республикалык субсидиялар аркасы ман иркуувсиз карыжлав юритиледи.

Соны ман бирге ортак ийги ис юрисине карамастан, эс беруувди талаплайтаган бир неше маъселелер де орын табадылар. Айтпага, бир неше мектебке дейимги билимлендируув учредениелеринде юмсак инвентарь (ястыклар, матраслар, яювлар) сатып алув, балалар кроватьлерин эм савытларын янъыртув керегеди.

Соны ман бирге ортак ийги ис юрисине карамастан, эс беруувди талаплайтаган бир неше маъселелер де орын табадылар. Айтпага, бир неше мектебке дейимги билимлендируув учредениелеринде юмсак инвентарь (ястыклар, матраслар, яювлар) сатып алув, балалар кроватьлерин эм савытларын янъыртув керегеди.

Соны ман бирге ортак ийги ис юрисине карамастан, эс беруувди талаплайтаган бир неше маъселелер де орын табадылар. Айтпага, бир неше мектебке дейимги билимлендируув учредениелеринде юмсак инвентарь (ястыклар, матраслар, яювлар) сатып алув, балалар кроватьлерин эм савытларын янъыртув керегеди.

Соны ман бирге ортак ийги ис юрисине карамастан, эс беруувди талаплайтаган бир неше маъселелер де орын табадылар. Айтпага, бир неше мектебке дейимги билимлендируув учредениелеринде юмсак инвентарь (ястыклар, матраслар, яювлар) сатып алув, балалар кроватьлерин эм савытларын янъыртув керегеди.

МЕРЕКЕ

Меним дуныям - аданастынъ баласы



Терекли-Мектеб яшавшысы
Зейнаб Баймагомед кызы Башантавовага
1-нши сентябрьде 40 ясына толувы ман

*Сенинъ сыйлы мерекенъ
Той болганынъ суьемиз.
Ийги куьнде сени мен
Куванышты боьлемиз.
Куьез болсын балалар,
Уьйден наьсип таймасын.
Ярасыклы юзиньде
Наьсип нуры яйнасын.*

Кутлавшылар: акасы Русланбек, енъелери Оьлмес, Мадина, абасы Гульфира, аданаслары Амирбек, Адильбек, куьев кедеси Арсланбе, синълиси Альфира, келини Зафира, бебелери Азиза, Яна, Аиша, Сафия, Марьям, Сулейман, Мухаммад, Амина,

Аьдемнинъ яшавында аданас – энъ де ювык инсанлардынъ бириси. Сенинъ тиревинъ, дуныяда баъри баьле-казадан саклайтаган аьдем. Олардан да таьтли эм аьзиз – аданастынъ баласы. Боьтен де кызлар, олардынъ кайбириси сени аявлар, керегинъе табылар. Мен де оларды юрегим мен суьемен эм аявлайман, саьбийлерин айидувлеп, бавырыма кысып, дуныядагы баъри ийгиликлерди сагынаман.

Буьгуьнлерде меним синълим, аданасым Баймагомедтинъ эм кешегим Эльмирадынъ (яткан ерлери ярык болсын) тунъгыш баласы Зейнабтынъ мерекесин карсы алып турамыз. Коьз алдымызда оьскен саьбий, Зейнабты баъримиз де, уьйкен де, кишкей де, куьшли суьемиз эм аявлаймыз. Ол оьзи де бизге солай. Уьйкен атайы Амин Казий увулы эм тетеий Фатима Янмурза кызы ман оьскен кызалак Уьйсалган авылында мектебке барды, сонъында Ярлыкаповлар Терекли-Мектебке кайтып коьштилер. Сол биринши класска ол меним аданасымнынъ уьйкен кедеси Амирбек пен барды, сол заманнан алып олар бирге яшавдынъ ашшысын да, таьтлисин де боьлишип келеятырлар. Аллага шуькир, йиенлерим баъриси де татым, ата-бабадан калган Ярлыкаповлар эм Бекмуратовлардынъ арасындагы катнасты беркитедилер, буьгуьнлерде уныклар да бирге.

Зейнаб Джанибеков атындагы мектебти битирди. Оьткир, оқымыслы кызалак Махачкала каласында Россия праволык Академиясына туьседди. Суьйикли кесписин байырлап, Зейнаб-синълим Махачкала каласында иш ислер управлениесинде, сонъында Кизляр каласында район боьлигинде байыр сырасы бойынша куьбининъ инспекторы болып куллык этеди. Сонъында тувган ерине кайгып, ерли иш ислер боьлигинде ислеген. Сондай кыйынлы кеспиди сайлаганын Зейнаб булай аньлатады:

– Дав йылларында хатынкызлар эр кисилер мен бир-

ге явга карсы шыкканлар, самолет пан ушканлар, тек куллыктынъ сулыбын алмага керекли. Онынъ эр кисиге келисли касиетлери де бар – коьп ойланмай керекли карар алып болув, катылык, аьдиллик. Сондай этип оны уьйреткен уьйкен атайы, ол дуныядан кешкенде, Зейнаб алты ясында эди, болса да, буьгуьнлерде де кыскажыктынъ энъ де бийик тоьрешиси уьйкен атайы болады. Оьзи йок болса да, атайым кайтип ойлаган болар эди деп карар алмага туьскенде, ойланады Зейнаб. Коьплеген йыллар Зейнаб Башантавова иш ислер боьлигинде иследи, сол исинде ога коьрим атасы Баймагомед Амин увулы Ярлыкапов эди. Аьли де дуныядан айлак эрте кешип кеткен атасыннан маслагат сорайды ойларында Зейнаб. Эртеректен ога синълиси Марина, аданасы Казийге ясуьйкен болып, карар алмага, маслагатшы болмага туьсти. Кыйынлы заманларда, суьйиниште, Аллага шуькир, ол ялгыз тувыл, оны йьлувлукка орап, касында кардаш-тувганлары турадылар.

Ян йолдасы Султан Башантавов пан коьпбалалы аьелди саклайдылар. Балалары ман коьп заман уьйде турув, оларга тийисли маьне беруув ниет пен Зейнаб Баймагомед кызы куллыгын да авыстырды, буьгуьнлерде ол Ногай районьында Энергосбыт боьлигинде куллык этеди. Аьелдинъ негизинде алаллык, суьйим, аньламлык турса, баъри заттынъ да эби келеди. Султан ман Зейнабтынъ аьелинде бу сезимлер бас орында турадылар. Балалар оьседилер, аьелде эки студент бар, Багаутдин эм Айза Москва каласында Кутафин атындагы патшалык юридический университе-тинде окыйдылар. Малика эм Карим – окувшылар, кишкей Эмин балалар бавына барады.

Зейнаб оьзининъ балалыгын, яслыгын айлак та янына якын аьдемлердинъ касында оьткерди, буьгуьнлерде олардынъ йоклыгы кыскажыктынъ юрегине тиеди, олар болган болса, яшав баска

болар эди деп те ойланып кетеди. Болса да иманлы кыскажык Алладынъ эткен ишине разы болып, тетеси Фатима Янмурза кызына, аданасларына, аьптелерине, баъри ювыкларына ден савлык эм узак оьмир йорайды. Атасы Баймагомед эм анасы Эльмира берген тербия, олар калдырган суьйим эм йьлувлук куьш бередди Зейнабка алдыга бармага, кыйынлыкларга карсы турмага, суьйиништи баьрисине де ортак боьлмеге. Буьгуьнлерде онынъ энъ уьйкен тиреви – ян косагы Султан. Бирге барадылар яшавдынъ йоллары ман, куьндегилик оьзгерислерди бирге оьтедилер, коьз тиймесин деп айтаман, аьли де коьп йыллар бактыларын бардырсынлар. Зейнабка язган ятлавымды кайтадан окыйман, сол заманнан йьрма йылдан артык заман кетти.

*Сагынаман сеннен
болсам алыста,
Таза юзинъ, наьзик
белинъ, танъ сесинъ.
Мунъайсанъ сен, оьз
юрегим азапта.
Кишкей синълим,
аявлымсынъ сен меним...
...Мен билемен,
сагынасынъ алыста,
Ятлавымма меним,
Зейнаб, тынълашы.
Сен мунъайсанъ, оьз
юрегим азапта,
Карс согайым,
йыламашы, йырлашы.*

Аьр бир соьзин йьлувлукка орап, буьгуьнлерде де синълиме багыслайман. Бу яшавдынъ кыйынын да, тынышын да оьтпеге сенинъ касында биз бар, сенинъ ювыкларынынъ. Баъри ийгиликлерди йорап, тувган куьнинъ хайыр ман деп айтаман. Баъри аданасларынынъ балаларына багыслап, суьйимимди сыдыраларга айландыраман.

*Уьйинъызде аьвлетлердинъ
куьлкиси,
Янынъыздынъ
тавьесилмес казнасы.
Кушагыма алар эдим
баьрисин
Меним дуныям –
аданастынъ баласы.*

Г.БЕКМУРАТОВА.
Суьврете: З.Башантавова увулы Карим ман.

КОБТЕРГИШЛЕВ

Керексинген аьеллерге эс



Янъы 2026-ншы эм 2027-нши окуп йылынын алдында Бабаюрт районнын прокуратурасы «Окувга бармага ярдамлас» деген йылсайынлык саваплык акцияды баслады. Колайсыз яшайтаган аьеллер балаларын керекли затлар ман канагатлав – акциядын негизли мырадарынын бириси эди. Айырым эс яшавшылардын эки бас катламларына, айтпага, коьпбалалы эм аз канагатланган, соллай болып, согыс спецоперация катнасувшыларынын аьеллерине каратылды. Сол аьел катламларына оьз аьветлерин мектебке аьзирлев – ол тек акша ман тувыл, психологиялык авырлыкларын да тувдырады эм, соны ман байланыста, патшалыктын коьтергишлеви ягыннан да айырым эсти талаплайды. Район прокуратурасынын куллыкшылары ман мектебте билим алууда кулланылатан алатлары тешкеруьвли аьзирленген эдилер. Онда биринши класска бараяк окувшыга ортопедический дорбасы, туьрли туьсли карандашлар, фломастерлер, китаьплерге кийдирилетан тыс, сувьрет ясамага альбом, туьрли тептерлер эм сондай баска затлар бар эдилер. Аьр

бир набор аьлиги заманнын билимлендируьв программасына эсапланып аьзирленди. Савга тапшыруьвдан баска, прокуратура куллыкшылары мектебке бармага аьзирлик коьретаган балалардын ата-аналары ман да йолыгыстылар. Профилактикалык кеьнесуьвлердин барысында балалардын ата-аналарына билимлендируьв тармагындагы олардын ыхтыярлары, баска болып, регионаллык эм федераллык бойынша социаллык коьтергишлев амаллары, айтпага, мектебте берилетанган исси ас, мектеб пен уй арасында йолга эм мектебке кийимди алуьв бойынша карыж тоьлевлерин мен пайдаланмага болатанлары акында аьнлатуьвлар этилди.

– Билим куьни саьбийлер уьшин байрам болып калмага тийисли. Акша ягыннан тувган маьселелер сол маьнели яшав кезегин куьнъиртлендирмеге керек тувыл. Саьбийлер оларды коршалайтаганлар бар экенин, ата-аналар оьз маьселелери мен ялгыз тувыл экенин сездируьв – бизим бас борышымыз, – дейди район прокуроры Аскербий Дильманбетов.

Сувьретте: шарадан коьринис.

Енъуьвди бирге ювыклатадылар

Янъыларда савытлы куьшлеринин тек разведка билдируьвлер йьнов ман каьрлеп калмай, согыс аьрекетинде де ортакшылык этетаган «Сибирь» казаклардын бригадасынын аьскершилер Тарумов районнын аькимбасы Василий Абдурашидович Джамаловка, районнын Хатын-кызлар советинин председатели Лариса Павловна Гороховага видео-шакыруьв бойынша шынты разылыкларын билдирдилер.

Олардын белсенли аьрекетлеви эм келисуьвли уйгынлавлары аркалы буьгуьнлерде согыс спецоперация еринде болган аьскершилерге гуманитарлык юги заман-заманы ман еткериледи. Бизим авыр согыс борышларын толтыратаган аьскершилеримиз уьшин сол коьтергишлев – ол азык-туьлик, йьлы кийимлер, техника ман кепленген посылкалар болып калмай, бас деп олар ман оьктемсуьв, эслеринде тутып, аьсиретли саклайтаганлары акында биркитетанган уьйден йьлы хабарын алуьв да



болады.

Сол разылык тек район етекшилевине тувыл, Тарумов районнын аьр бир яшавшысына да каратылган эди. Аьр бир йиберилген посылкалар артында, ярдам йьювында аьр кайсы этилген шакыруьвга коьтерилген аьдемлер, айтпага, предпринимательлер эм волонтерлар, окутуьшылар эм окувшылар, организация куллыкшылары эм тийисли тыншаюьвда болган ясуьйкенлер турадылар.

«Тылсыз фронт болмайды. Бирге биз енъермиз. Енъуьв бизики болаяк», – дедилер

аьскершилер, фронт пан тыл арасындагы биргелес аьрекетлеьвдин маьнелигин белгилеп. Сол соьзлер тек согыс кардашлыгын белгилеп калмай, тылда туьрп, аьскершилерди коьтергишлеп келетанларга да терен сыйды ашык коьрсетти.

Аз болса да, аьр бир коскан уьлис бизди ортак мырадына ювыклатады. Биз коршалавшы йигитлеримиз бен оьктемсиймиз эм онъайлы исине оьз косымын этип келетанларга разылыгымызды билдиремиз.

Сувьретте: гуманитарлык юги йибериуьв мезгили.

КИЗЛЯР РАЙОНЫ

Аьскершилерге кезекли ярдам

Янъыларда Кизляр районнын Запорожский областине согыс спецоперация юрген ерде службасын оьтетаган аьскершилеримизге 20 тонна ишетаган сув ман бутылкалардан тизилген бек керекли гуманитарлык ярдамы йиберилди.

Сондай исти уйгынлаьвда эм оны яшавга шыгаруьвда Кизляр район аькимбасы Аким Микиров, «Кизлярагрокомплекс»

АО-сынын бас етекшиси Магомед Тукуев, район йьйынынын депутаты Виктор Руднев, Дагестан Республикасынын СВО ветеранлар Союзынын ваькили, меценат Абас Кебедов, Дагестан Республикасында «Бесмертный полк» коьгалысынын етекшиси Эльдар Кадиев эм муниципалитет яшавшылары белсенли ортакшылык эттилер. Аьскершилер уьшин гума-

нитарлык югин, 2023-нши йьлдан алып, согыс спецоперация юрген ерде оьз эрки мен службасын бардыратаган Александрийский авыл советинин аькимбасы Микаил Гунашев уйгынлайды.

Район яшавшылары ягыннан аьскершилерге этилген бу гуманитарлык ярдамы уьйкен кезекли коьтергишлев болаягына соьз йок.

КЕЗЕКЛИ ЯРДАМ

Бирлескенлер бир исте де арымайды

Уьстимиздеги 2026-ншы йьлдын сары тамбыз айынын 15-нши куьнинде Коьсъл авылынан согыс спецоперация еринде катнасатаган аьскершилерге кезекли 82-нши кере гуманитарлык юги йиберилди. Сол ярдам Ставрополь крайынын «Бирлик – Единство» волонтерлык куьбинин эм куьнтувар районларынын дин аьрекетшилеринин белсенли катнасуьвлары аркалы уйгынланган. Гуманитарлык юги 205-нши айырым гвардиялык мотострелковый казаклар бригаданын Херсон еринде согыс борышын толтыратаган аьскершилерине йиберилди. Волонтерлар ман аьскершилерге яьдан ясырынмага ярдамласатанган йьрма бес шилтерлери, ярым тонна ишетаган сув куйылган сисе савытлар сатылып алынып аьзирленген эдилер. Аьзирленген юкти кеплев эм оны йибериуьв исинде Ставрополь крайы бойынша муфтийинин биринши орынбасары, крайдын мусылманлар дин управленисинин президиумынын агзасы Фаизрахман-Хаджи Мухаматович Эсенов Нефтекум муниципаллык округы бойынша дин аьрекетшилерини мен бирге



ортакшыладылар.

Саваплык исине Степнов районнын эм Иргаклы авылынын яшавшылары имам Зинулла Магомедович Амангазиевтин етекшилиги мен оьз косымын эттилер.

Дин аьрекетшилердин биргелес куьши мен, аьскершилерге бир согыс юрген ерден баска ерге коьшип орынласуьвга эм оны беркитуьв уьшин куьрылыс алатлары йиберилдилер. Гуманитарлык югин еткеруьвин уйгынлаьвда Зинур Джантемиров та уьйкен ярдамын этти. Ол коьмекти еткеруьв уьшин оьз КАМАЗ коьли-

гин берди эм оьзи де ярдамласага келген аьскершилер мен бирге СВО юрген ерге йолланды.

Уйгынлаьвшылар юкти тиевде эткен ярдамы уьшин Мурат Заркаевке айырым разылыгын билдирдилер.

Боьтен де юк йибериуьв шагында эки окувшыдын эткен коьримли иси йьйылганлардын коьньиллерин йьлытты. Оьз куллыклары ман шыккан эки окувшылар, уьйкенлер гуманитарлык юкти коьликке тиеьтырганьын корип, оларга янасып ярдамын эттилер. Волонтерлар олардын ата-

аналарына, оьз балаларында куллыксуьерлик, тоьгерегиндегилерге ярдамласага аьзир болуьвды тербиялаганлары уьшин, айырым разылыгын билдирдилер. Аьр бир гуманитарлык ярдамы коьплеген янлары авырган аьдемлердин кыйын салуьвы ман йибериледи, айтпага, биревлер шилтерлер аьзирлейдилер, керекли алатларын, кийимлерин аладылар, баскалар юкти тиемеге, коьлик пен канагатламага, юкти еткеруьвди уйгынламага коьмегин этеди-лер.

Ставрополь крайынын

мусылманлар дин управлениеси гуманитарлык югин кеплевде эм йибериуьвде катнаскан дин ваькилдерине, волонтерларга, саваплык этуьвшилерге, крайдын яшавшыларына уьйкен разылыгын билдиреди.

Ийги ислер, аралык коьтергишлев, ярдамга келмеге аьзир болуьв – тек аьдемлерди бирлестирип калмай, буьгуьнлерде коьмек керексинетанганлар алдында ортак яваплылыктын шайытлаьвы да болып келеди.

Сувьретте: гуманитарлык ярдамы йибериуьв мезгили.

Кадрия – Еннетке дейим ети айлы куьни

(Басы 30-ншы номерде)

Терме. Эсик орынына илинген оьрнекли кийгиздинь онь бетинде ошак, онынъ астында туьтинлескен тезеклер. Терме орта-сындагы шаньырактан туьтин юка йылгы-рып, ашык коькке тартылады. Ошак касында уьш туяклы олтырадынъ уьстине ясыл кап-тал кийген яс хатын олтырып, кой май ман бавырсаklar писиреди.

Термединъ тоьгерек тамында агаштан этилген савыт-садак илуьвли (уьйкен агаш касык, май этилетаган куьби, камыстан этилген суьтлик эм сондай баска затлар). Термединъ кувьсында ерге тоьселген бир неше оьрнекли кийгизлер уьстинде бир карт хатын, яс Айсылув атлы кызалак олтыры-лар. Ясуьйкен хатын койдынъ юниннен йип ийирип олтыры. Айсылув болса, аьзир йип-ти уршыкка орайды. Сол бетте кийгизлер эм ястыклар уьстинде олтырган карт домбыра-да ойнайды.

Мойнапа тайпасы шоьлде коьшип-коноп юргенде, ол кыпшаклар юртыннан уьш шақырым ерде шоьлдинъ этегинде токтай-таган болган. А кыпшаклар тайпасында бол-са, Аметтинъ Явгайтар атлы бийик, явы-рыны яйдай увьлы оьскен. Ол бек куьшли, акыллы, йигерли эм куьн астында куьйген ярасык йигит болган. Мине ол асыл тайпалы атка атланып шоьлде шабады эм, ат уьстин-де ушып бараятып, ерден кавмак уьзеди...

Оразбай хабарын бардыра береді. Коьзлерин бадырайтып, авьзын ашып, кишкей Кадрия тыньлайды. Мажага карап, Оразбай айта береді:

– Эм мине бир куьн ол конакта мойнапа-ларда болады. Тагы да коьз алдымызда тер-ме... атын согылган шетенге байлап, Явгай-тар энъкейип, Айсылувдынъ атасы Тойгел-дидинъ термесине кирди. Карт пан аманла-сып, бир кесекке Айсылув ман коьз карасын алды. Сондай яс ыспайы кызды коьрип, ол, тынысы битип, атасы не зат уьшин йибер-генин де мутып, токтап калды. Соьйтип, бир зат та айтпай, термеден уьндемей шык-ты. Хатын ман карт оны бир зат та анъла-маган коьзлери мен йолга салдылар. Явгай-тар Айсылувдынъ коьз карасыннан, ярасы-клыгыннан эсин ййялмай, атланып шоьлге шавып кетти. Ол Айсылувды урламага ток-тасты.

Зулым суқыршы (злой колдун) Ындыр-бай да, Айсылувдынъ атасы Тойгелдиде сон-дай яман касиетли аьдемге кызын бергиси келмеген. Эм мине бир исси куьнде, Айсы-лув коьзларыын багып турганда, Явгайтар оны анълып турады эм акашады.

Ындирбай, соны эситип, не этеегин бил-мей, сықыршылык этип баслайды. Каргы-сынынъ ызында кышкырады: «Кыпшак тай-палары Аметтинъ улы Явгайтар, Тойгелди-динъ кызы Айсылув, айланынъыз кусларга, тынышлык билмей, коькте ушып юринъыз, а сизге анъшылардынъ оклары ушып турсын-лар. Ишип-ашап болмастай, узын алыкла-рынъыз (клоу) болсын, шоьлде ерге ювык янасып, оны сезип болмагандай узын аякля-рынъыз болсын». Сол айьлеленген соьзле-рин кышқырып айтты.

Шоьлде атлар ман шавып бараяткан Явгайтар ман Айсылув коьз алдыда узын тырнаклы, оьткир алыкты, куьлтуйьс кусларга айландылар. Эм коькке ушып кет-тилер. Ама олар оьлмедилер. Олар коькте ушып юрдилер, шоьлде оьткир авьзлары ман оьзлерине ас тавып уьйрендилер, оьзле-рининъ уяларын ясап, биринши балапанла-рын шыгардылар. Коьк олардынъ уьйи бол-ды, онда олар эркинликти эм суьйимин тап-тылар. Тек шоьлде олар уялар ясадылар, эм йыл сайын оларда бир балапан тувды.

Ама аьр йыл куьзде Явгайтар ман Айсы-лув йылы яklarга уштылар, а язлыкта коьбе-еген балалары ман шоьлге ушып келдилер. Аьдемлерден коркпадаылар, олардынъ терме-лерининъ касында орынластылар. Аьдемлер де шоьл кусларына тиймедилер, олар турна-ларды ерине алал болган ваьлий куслар деп санадылар. Аьр ким оларда Явгайтар ман Айсылувды коьрди.

Бу таварых оьмирден-оьмирге етеди. Мине мага оны атам айткан, а мен сага айта-ман».

Оразбай хабарын кутарып, Кадриядынъ басын сыйпады. Кишкей Кадриядынъ коь-злери ясландылар. Ол тегераннан, аста-акырын йылап: «Явгайтар ман Айсылув-га калай язык», – деди. Оразбай, Кадрия-дынъ толы тамшылы коьзясларын сыпы-рып: «Оларга языгынъ ийимесин, кызым, сен билесинъме, коькте оларга калай аьруьв. Коьк бек уьйкен, олар онда эркин ушадылар. Карашы, мен сага калай аьруьв сыбызгы яса-дым, кая, онда ойнап карайык па?

Оразбай, сыбызгыды алып, онда ногай анъды ойнады. Кадрия турагалып, анъга коь-милип тыньлады...

... Кадриядынъ квартирасы. Телевизорда ызгы хабарлар. Кадрия терен ойланып, там-га карайды. Ол, аяклары кушаклап, тоьрде олтыры.

Эсиктен каты коньыравшыкты. Кадрия, сав кевдеси мен сескенип, тыньлап карады, узак эм бездиргиш болып, коньырав кайтара-ланды. Кадрия юрегининъ урувын эсите эди. Ол эсикке карап атылды да токтады. Конь-ырав кышкыра берди. Кадрия аста-акырын эсикке янасып: «Ким онда?» – деп сорады. Ога бирев де явап бермеді. Ол басамак пан кетип бараяткан аьдемнинъ абытлар сесин эситти. Кадрия аьрекетлеп эсикти ашып, тоь-менге карады. Онда бирев де йок эди. Онынъ юреги, атылып шыкпага тургандай болып, тебе эди, шашлары коькурадылар.

Телевизорда концерт болаатыр, ама ол завьклы йырды эситпейди. Ол боьлме ишин-де онда-мунда юреди. Кырда ел басланды, эм уьй алдындагы шырак елден шайкала-ды. Онынъ ярыгы боьлмеде маятник болып ювырады. Кадрия биялага карады, коллары ман юзиннен, тамагыннан юритти. Онынъ коь злеринде олтырган коркыныш тажалланып, кеткиси келмейди. Ол телеви-зорды тымдырып, радиоприемникти ислет-ти. Аста-акырын анъ занъырады. Кадрия диванга ятты, коркынышы тайып баслады, анъ рахатландырды.

Кадрия турып, оьзине диванга ятар орын ястады. Коькте тоьменленип булытлар уша-дылар, булытлар астыннан ай карайды.

Кадрия орынга ятты, анъды йыр авь-стырды, энди Анна Герман йырлай эди. Парахатланган юзи мен йогарына карайды, бирев оны авдиявлап яткаргандай болады. Кадрия уйкайды. Эм ол туьс коьреди.

...Терекли-Мектеб авылдынъ шети. Авыл артындагы ййлак яздынъ туьрли туь-сли шешекейлері мен ярасыкланады: сары шобанлар, коьк шешекейлер, майталканлар. Коьк коьйлек, сондай туьсли газ явлык бай-лаган Кадрия шоьлде барады. Онынъ коьзле-ри бир зат излегенге усайдылар.

Эм мине алдына карт шыкты. Агарган шашлы, узын сакаллы, ак боьркли, ак кий-им кийген. Карттынъ бир колында – шага-ласкан таслардан этилген деспи, баска арык колы ман ол таягына таянган. Тагыннынъ басында уьйкен зубаржат тас. Карт Кадрияга юмсаk карады. Агарган койы каслар астын-нан танъ коьзлер Кадрияга карай эдилер. Ама не уьшин карттынъ юзи Кадрияга таньс болып коьринеди? Ол ким экен? Да, ол ша тенъызде коьрген карт. Кадрия оны танып,



куьлемсиреди. Карт онынъ колы ыслады эм етип оьрис пен аькетти. Кадрия куслардынъ ерде эситилмейтаган йырларын, гуьллер мен оьленлер тынысларын эсите эди.

... Кадрия, онынъ бетинде завькланып урынып, эртенги куьннинъ саьвлелерин-нен уянды. Ол коьзин ашты, танъ куьнге ие шыгып кире эди. Радиоприемник бир вызыл-дап шырылдай эди. Оны туьнегуьн ислетке-ни эсине туьсти. Тамда Кадрия суьетаган суьврет илуьвли. Онынъ йогарыгындагы тоьгерек саьат сегиз болганын коьрсетеди.

Кадрия энди кийинген. Шоьмылатаган боьлмеге барады. Шувылдап аккан сув сеси-нинъ арасыннан Кадриядынъ ойлары тавыс-лап эситиле эди: «Бир ерге кетпеге керек. Сосы лебиз коркыныштан босанув керек. Кетуьв керек. Ама кайда? Сулакка Аминатка барайым, эки куьннен кайтарман, сонъ анам-ды карсы аларман. Да, кетуьв керек...».

Кадрия ювынып болып, бетин таста-мал ман сыпырды. Ювынатаган боьлмеден шыгып, биялага янасты. Ога карап, баста-рагын алды, шашын тарап баслады. Тагы да приемникти ислетти, ногай радиоберуьв толкынын ыслады. Сонъ, ашхана боьлмеге барып, чайникке сув толтырды да, плитага салды.

Приемниктен ногай тилде юмсаk хатын тавысы айта эди: «Танъ яхшы болсын, аявлы дослар, ызгы янъылыкларды беремиз».

Кадрия боьлмеге кирип, орыннын йьй-ды эм туьнегуьн тенъыз ягасында язылган кагытларын алды. Эм онда бир затларды туь-зетип баслады.

Приемник айта эди: «Туьнегуьн Дагестан Язувшылар союзы ман озгарылган йьйында ой-токтас шыгарылды: Савдуныялык Яслар фестивалине бизим ногай шаир кызымыз Кадрия Темирбулатова путевка ман йибери-леді. Биз бек суьйинемиз эм ога багыс-лап, Сакинат Аблемитовадынъ ййрлавында «Шоьллитим» деген йырды беремиз. Кадрия бизим радиоберуьвди тыньлайтагандыр деп сенемиз. Наьсипли йол сага, Кадрия!».

Радиоприемниктен Сакинат Аблемито-вадынъ юмсаk сеси мен йыр куйылып шыга эди.

Кадрия, аясы ман ягына таянып, олтыр-гышта олтыры. Онынъ юзинде – куваныш-тынъ, разылыктынъ куьлкиси. Ол оьзининъ тилин, халкын, ногай шоьлин бек суьеди. Кайдай ятлавлар язса да, онда ана, халк, шоьл сезиледи. Чайниктинъ сызгырып кай-наганын эситип, Кадрия ашхана боьлмеге барып, оьзининъ эртенги мезгил асын аша-ды. Савытты ювып, Кадрия боьлмеге кир-ди. Сумкасына блокнотын, бир неше язган затларын салды. Саьнеде ашкышын алды. Уьй эсигин киртлеп шыкты... Енъил юриси мен басамаklar ман тоьменге туьсти. Подъ-

ездтен шыкты. Куьннинъ коьзи оны ярык, лайым саьвлелери мен карсы алды. Онынъ ыспайы кара шашларында саьвлелер яркы-рай эдилер. Подъезд янында картлар олтыры эдилер. Кадрия оларга карап куьлемсиреп аманласты. Енъил юриси мен автобус ток-тайтаган ерге барды. Автобус келди. Кадрия таяklar ман юрген хатынга автобуска мин-меге ярдам этти, сонъ оьзи минип олтырды.

Мине бир тавлы яс Кадрияга карады. Карап-карап, бирденнен, юректи дирилдета-ган куьлемсиреві мен куьлемсиреди. Кадрия да ога сондай куьлемсирев мен яваплады. Яс басын ийзеви мен: «Кайда?» – деп сорады. Кадрия басы ман: «Алдыга» – деп коьрсет-ти. Яс юзин мунъайтты, куьрсинип, ийнин куныстырды. Ол университет касында туь-сти. Автобустан шыгаятып, ол Кадрияга, яхшы йол айтып, колы булгады. Кадрия ога карап тагы да куьлди. Автобус коьзалды.

Кадрия терезеден яска карады, яс сол еринде туры эди. Ол тез болып блокнот пан калем алды да, язып баслады. Бир кесекке ойланып алып, ол тагы эм тагы да яза эди.

Ызгы автобус туратаган ер. Кадрия яз-уына авьлигип язувда. Автобус шоферы, эсли эркек Кадрияга янасты, онынъ язаятканын коьрип, бас деп уьндемей турды, сонъында шыдаялмай: «Карындас, ызгы еримизге кел-дик, энди автобус паркка кетеди», – деди. Кадрия бурылып, куьнали юзи мен шоферга карады: «Не боласыз, кеширинъиз мени, мен авьлигип кеттим».

Кадрия турды, блокнотын сумкасына салды эм аста-акырын автобустан шыкты. Автостанцияда куьндегилик болатаган ызы-гыновда эди. Аьдемлер бири-бирине карап, онда-мунда юредилер. Бир автобуслар платформага келип, баскалары кетедилер. Кадрия саьатке карады, сегиз такыйкасыз он бир. Сулакка автобус 11 саьат 10 такыйкада кетеди. Ол залга кирип, сыртка аькететаган кассага янасты. Кассадынъ янында кишкей шерет бар эди. Кадрия шереттинъ энъ ызына турды. Бирден оны «Кадрия» деп шақырды-лар. Ол, юрегине ювык болган сести излеп, артына бурылды. Эм сол аьдемди тапты: ол коьп аьдем юрген орамга караган уьй-кен терезе касында узын олтыргышта олты-ры эди. Ога янасты. Ол онынъ яслыгы эди, биринши мунълы коьзяслары эди. Онынъ биринши суьйими.

– Аманма, Алибек, кашан келдинъ? Кул-лыклар ман? – деп, оны соравлар ман ора-ды, ама соравлар астында баска затлар ясы-рына эди. Онынъ коьзлери айта эдилер: «Не болды, сен калай азгансынъ, мунълы, калай яшайсынъ, Алибек? Келдинъме, кашан?».

Алибек орынныннан турды:

– Янъы келдим, анам авьырыды, ол мун-да мараз уьйде, танъла операция этееклер. – Алибектинъ тавысы дирилдеди, сонъ теге-ран куьлкисин шыгарып: «А сен нешик? Уьйге кайтып бараятырсынъма? Куьллыкта ислер нешик? Баьри зат та аьруьвме?».

Кадрия мунъайып куьлемсиреди: «Баьри зат та аьруьв, Алибек, аьли Сулакка кыйма-сыма бараятырман». Ол яслыгындагы сезим-лерин соьндирмеге шалысып, асыкты.

– Ой, Алибек, кешир мени, мен аьли де билет алган йокпан. Сенинъ ананъа сав-лык йорайман. Ол болмаса, уныklarды ким оьстиреек. Минe меним телефоным, заман болганда, тел согарсынъ. Кадрия сумкасын-нан блокнот пан калем шыгарып, номерин язып, Алибекке берди. Оны ман аманласып, кассага кетти. Билет алып, ол кассадан шык-ты. Эсикке етип, ол бурылды, эм онынъ коь-злери Алибекти таптылар.

(Ызы болаяк).

Яхшылыгынь узак болсын, Ногайым

Коьпти коьрген ногай халкым. Кайдай кыйынлыклардан оьттинь, шашырадынь, ама болган шаклы аьдетлериньди, маданиятыньды, ата-бабадан калган шебер тилиньди сакладынь, келеектеги несилге коьширдинь. Сол аьдетлер тутылама яде тутылмайма, сонда сенинь куьнань йок. Заман да туьрленеди, оны ман косылып аьдетлеримиз де баска болады. Акылятаклар да аз тувыл ша. Сол да аьлиги заманга келисли болса ярайды, тек биревлери, энем айтканлай, «китаптинь кырына да шыгып кетедилер».

Бир ис йолдасымнынь соьзлери де эсиме туьседи, «бир темады алып, соны айландырып, бес йылда бир язып тура-сыз». Не этейик, сол тема бойынша ойлар туватаган болса. Тойлар акында темады юма сайын язбага да болаяк, неге десе куьн сайын яньы аьдетлер шыгып турады. Бес йыл кетти ме экенин билмеймен, тек буюгунги хабарым сол баягы тойдынь акында.

Яхшылыктан Алла-Таала бир де айырмасын. Танысларымыз, ювыкларымыз той этеди деген хабар эситсек, суьйинип, «оньыннан баслансын» деп айтамыз. Сондай соьзлерден басланады тойга аьзирлик. Алдынгы заманга коьшсек, коьп затлар эске туьседи. Алдын уйленип турган яслар бир-бирисин танымаганлар тойга дейим. Ясуьйкенлер оьзлери пишип, оьзлери тиккенлер. Болган сондай ислер, бир кызын айттырып, баскасын олтыртып йибергенлер. Кашанда, яшап болмаганлар деп айта-таган эди ясуьйкенлеримиз.

Айттырув аьдетин алып карайык. Сырт Кавказда, Дагестан Республикамызда туьрли миллетлер коьп. Бизим регионьмызда аьр бир халкта тувыл, аьр бир авылда оьз аьдетлери бар. Бу аьдеттинь яны – алып турган келиннинь аьелине, ясуьйкенлерге этилинип турган сый. Айттырувда куда болып турган эки аьеллер бир-бирисин коьтергишлемеге, сыйламага соьз бердилер. Кудалык мыньйыллык болсын деген йоравдынь негизи – айттырув аьдети. Сол аьдетти туьрлише озгарганлар, ата-анасы оьзлери барып кызды белгилегенлер, баскалар «айттырамыз» деп айтпага кыздынь енъгелерин йибергенлер. Айттырув куьнин де сайлайдылар, киши юма аьруув куьн деп, коьбисинше, сол куьн барадылар. Алдынгы заманларда айттырувшылардынь ишинде аьдетлерди билетаган ясуьйкен аьдем баратаган болган, сол сый деп саналатаган эди.

«Конак атаньнан сыйлы» дегенлей, кудаларды ашык юрек пен хош алганлар, сыйлы



ерге олтыртканлар. Келгенлер бас темадан соьзди басламайдылар, куьндегилик хабарлар соьйленеди: ден савлык, аслык, мал, кырдагы куьннинь аьли. Сыпырага олтырып, асты таткан сонь ясуьйкен соьзин баслайды, кыз бан ястынь акында айтады, аьеллер ювык болганын суьетаганын билдиреди. Бу ерде ол тек ястынь ийги касиетлерин коьрсетпейди, эл арасында онынь аьели кайдай орын тутатаганын коьрсетеди. Эгер бир соьзге келсе эки як, тойдынь ваьдеси салынады, берис-алыс акында соьйленеди. Бир-бир заманларда бир йолдан соьз берилмейди, кыздынь атасы ясуьйкенлери мен маслагат этеегин айтады, сол болжал ястынь аьели акында билдирувлер йыйнамага амал бередит кыздынь кардаш-тувганларына. А эгер айттырув болса, келинге бас явлык бередилер кедединь атаанасы. Соьйтип, кызды белгилейдилер. Кыз беттен де савкатлар бериледи. Аьр бир аьел оьзинше бу аьдетти толтырады. Биревлер кыз бан кедеге топыттайлар тигедилер. Оларды кийген кыз бан кедединь уйленееги акында аньлайдылар.

Айттырувдан сонь алысберис, онда-мунда ювырувлар басланады. Алдынгы тойлар азбарда болатан эди, яслар шань шыгарып, бийийдилер, биз кишкей заманда сыпырага эки-уьш кере де олтыратаган болганлар. Эсимде, палаткадынь артында балалар юретаган эди, оларга олтырганлар алма, козы эм сондай азык беретанган эди. Бираз алдыга кетип калдым, айттырувдан сонь «куржын» той болады. Аьлиги заманда сол киш-

кей тойды этпей де коядылар. Алдын болса, ясуьйкенлер кыз бетке уьйкен тойда бармайтаган эди, сога коьре, танысув уьшин, алув-беруьвди оьткеруув ниет пен кеде беттен кудалар тагы да бир кере болятырган келиннинь уйине келгенлер. «Шайтан оьтпес», «эней», «тетей», «етек» куржынлар туьзилетаган эди, олардынь баьрисининь де маьнеси болган. Соьз де болган, «берди-бермеди» деп куйланганлар да болган, ама ызында сыпырадынь тоьгерегинде ашап-еп, ойнап-куьлип, сол кезекти де оьткенлер. «Суьт акы» берилетаган эди, оны эбине карап беретанган болган, «чемоданга» кийим алганлар, сонынь акшасы да берилетаган эди. Куржынга алтын, намазлыкка – йьртпыш, ясуьйкенлерге – калше. Не болса да, ялкув йок.

Кызга алынган муьлкти бир юма алдын элтеп, курадылар. Сонда да оьзининь «апыр-шупырлары» бар – «кровать кургыш», «доьрт муйис», соларда да тоьлев бар.

Сол заманда аьдетлер, аьлиги заманга коьре, баска эди. Айттырувга уйленеек кеде келмеген, кыз да кудалар келеке заманда уьйде болмаган. Кыз бетке ясуьйкен кудалар, кедединь ата-анасы келмеген. Аьдетлер бойынша атасы кызын кайын юртына элтемеген, ясуьйкенлер ярамайды деп айтатаган эди. Соньында кеде бет кудалар шакырув куьнин белгилеп, баьриси де танысатаган болган.

Аьлиги заманларда куьн сайын бир аьдет шыгады. Аьли кыз айттырмага баьри де барады, уьйкен, орыслар айтканлай, церемония. Шашлары

куйылып, келин болаяк кыз да карап турады, кайзаман келер экен кудалар дегендей болып. Кайынанасы юзик тагып, басына тастарды таслайды. Тезден яслар бир-бирисининь уйине барып юрсе ярайды, атааналар ман танысып. Айттырувга кутыктарга салып, дуьня затлар аькетилинеди, олардынь тек кутыклары бир неше мынь маьнет акшага олтыратаганына шекленмеймен, ишиндегин айтпай кояйык. Меним эсимде, алдынгы заманларда эти явлык, эти кумаш, бакша шай салып, куржынлар этилинетаган эди, аьли болса, кумаш тувыл, яювялык аькелинъиз деп талаплайдылар. Юк элтегенде, «доьрт муьйиске» ездейлерге аракы беретанган эди, аьли болса, ездейлер ишпейди деп, кофе аладылар. Сол ша аьруув яньылык, ишкиликке карсы куллык юритуув деп айтпага боламыз.

Аьлиги заманда алтыннынь баасы, ашыткы ман ийленген ундай болып, саьат сайын оьседит. Эгер былтыр таза алтыннынь граммы 8693 маьнет акша болган, аьлиги заманда 12 мынь маьнетке еткен. Сол зат биревди де, боьтен де той этетаганларды, коркыстпайды. «Бас явлыкка» 200 мынь маьнетке бриллиант кайтарадылар. Эгер кыйын ак 20 мынь болса, сондай алтын алув уьшин ашамай-ишпей, 10 ай ислев керек. Эм кийинмей. Мегер 500 мынь маьнет, кызыл бес мынь маьнетлерди баьри статусларда коьрип турамыз. Мен биревдинь де яшавын коьп коьрмеймен, сондай акша баьрисине де болсын, тек йокты бар этип, борышланып, кредитлер алып, той эткенлерге сейирси-немен. Балаларымызга баьри

затты да аьзир этип беремиз, эбинь бар болса, сол бек ийги зат, тек халктан кем болмайым деп кыйланмага керек тувыл деп ойлайман. Колыннан келген затты алып, ясларга наьсип йораганнан артык зат йок.

Буюгун айттырувдан алдын ваьде салынады, коьплеген йыллардан бери той куьнин банкет залынынь иелери эм тамадалар саладылар. Тамадалар акында айырым айтпага боламыз, олардынь кайбириси ярасыклы аьлде той аьдетлерин оьткередилер. Йьрлавшылар да алынадылар тойга. Яньыларда белгили эм талаплы тамадаларынынь бириси олардынь акында оьз ойлары ман боьлистит. Йьрлавшылар коьп болмаса экен деген ойын айтты. Бир тойда алты йьрлавшы болып, йьрламага шерет те болмай калган. Бир яктан – ашув, бир-эки йьр йьрлап, дуьня акшасын алып кеткен заманлар да болады экен. Аьлиги тамадалар оьзлери де йьрлайдылар ша. Оларды халкка эби барын коьрсетуув уьшин тувыл, той завьклы болып оьтсин, келген конаклар бийисин деп аладылар.

Аьлиги заманда коьплеген аьдетлер ислам динимиз бойынша этилинеди. Сол да ийги, неге десе ясларымыз дуьрыс, таза йол ман барадылар. Никах кыйып турган заманда келин махр тилейтаган аьдет те бар. Непси уьйкенлер квартира, баалы машинлер тилейдилер. Соны да мен аьруув деп санайман. Кыздынь айтканын этип болмаганлар тойды бузадылар деп те айтадылар. Мага коьре, яньы уйленип турган яслар наьсип тилемеге керек Кудайдан. Эм бир-бирисине аьр дайым тирев болып, коьтергишлемеге тийисли. Сол заман уьйде баьри зат та ийги болар.

Той деген кайдай аьруув оьзгерис. Келин туьсируув аьдети – ногайымнынь сыйлы аьдетлерининь бириси. Яньы аьел, яньы яшав. Кашан да, заман яньылыкларды талаплайды, тек ата-бабалардан калган аьдетлеримизди мутпайык, байлыктан, непсикорлыктан аспайык. Кудайдан балаларымызга узак оьмир эм таьвесилмес наьсип тилейик. Сол заманда тойымыз ой болмай, завьклы оьзгерис болар. Бу тема бойынша коьп язбага болады, тек бу макала ман бир ойымды айтпага суьйген эдим — аьр бир уьйде тек яхшылыклар болсын, сол яхшылыкларды эл мен бирге, аспай-саспай, ювырканымызга коьре коьсилип, озгарайык. Яхшылыгынь узак болсын, Ногайым!

ГУЛЬФИРА БЕКМУРАТОВА,
Россия Язувишылар союзынынь агзасы.